

326 Lib. IV. P. I. De Martyrum

Galaad, & meus est Manasses, & Ephraim fortitudo capitis mei. Ubi illud in primis observa, Galaad interpretari acervum testimoniū, seu martyriū: Manasses idem esse, quod oblitum, seu oblivionem: Ephraim autem frugiferum, seu crescentem. Accipe modò S. Augusti, interpretationem pro Martyrum numerositate a Christo crucifixo. Meus est Galaad, meus est acervus testimonii, mei sunt Martyres veri: acervus testimonii in magna tribulatione evidenter factus est. Deinde subtexit: Meus est Manasses, quod interpretatur oblitus: Ecclesia enim dictum erat Isaiae.

S. August. Ecclesia ante sterilis, jam fecunda.

S. August. 54. confusione in perpetuum oblitivisces, & ignominia viduitatis tua non eris memor. Erat enim Ecclesia prius vidua absque viro, & orbata filiis, quos numerose genuit, post Christi mortem in Cruce, a quo Martyrum numerositas; propere subdit sapienter Augustinus: Et Ephraim fortitudo capitii mei: Ephraim fructificatio interpretatur. Mea, inquit, fructificatio, & hac fructificatio fortitudo est capitii mei. Caput enim meum Christus est. Et unde fructificatio fortitudo ejus? Quia nisi granum caderet in terram, non multiplicaretur, solum remaneret. Cecidit ergo in terram Christus in passione, & secuta est fructificatio in resurrectione. Similiter explicant Beda, & Bruno. Vides uberes Martyrum fructus, copioamque meiem ab uno crucifixo Iesu pullulasse?

Arist. 1135 Martyrum immensitas cum immensa marinæ arenæ copia contulit suprà plus Vates cap. 3. conferuntque Ecclesiæ Patres. Expende hic, unde tam ingens arenæ copia in mari, cuius potissimum dicitur arena. Certè primum locum obtinet mare in generatione arenæ, cuius causam Aristoteles scribit sectio. 23. Problem. 33. Quia, inquit, saxe in mari consistunt, & terra deusta maxime est; arena autem saxonum in parva, minimaque perfractum est, quod ita fluctuum frangitur. Quis non Christum Crucifixum fractum, id est, in tantam Martyrum copiam.

Christus in Cruci saxe 1137 Christi Domini ad crucis martyrum properantis est clamor ille apud Jeremiam cap. 11. 19. Et ego quasi agnus mansuetus qui portavimus ad vitium. Pro agnus, inest Hebreæ allup, id est, dux, ductor, rector, qui alius praefit, & ducatum praefat: magister, quem sequaris, & reverearis in omnibus: praecipius, atque intimus amicus, ex quo quis pendeat, & cuius consilio, & auctoritate velut praevente agat omnia. Eleitus redditur a Chaldaeo: ab aliis apud Pagninum magnus, Chalda. aut major, Princeps, Dominus. Et quia ex floritaria disciplina dux in grece mansuetus dici solet, et manso, id est noster interpres reddidit agnus mansuetus. Ergo cum Christus ad Crucis macellum, & lanianam mandibulam trahitur, opportunè se ipsum appellat agnum mansuetum, ducem omnium gregum, intimum amicum illorum, qui ejus consilio, atque exemplo praevente, agunt omnia, vestigis tanti ductoris insistentes, adeò constanter, & fideliter, ut unà cum duce mansueto suo dira quæq; subeant, sanguinem, & vitam profundant. Sed audi quid consilii impii Judæi capiant, dum præfentunt agnum Christum fore numerosæ gregis ductorem: Mittamus lignum in panem Jere. 11. ejus, & eradamus eum de terra viventum, & nomen ejus non memoretur amplius. Sunt qui ita legant apud nostrum Castrum: corrum-

Cant. 2. Apon. 1136 Describitur Ecclesia Christiana Cant. 2. quasi timida domi se assidue continent ob hyemalem persecutionum inclemantium: invitatur sic avidè ab Sponso: Surge, proptera amica mea, speciosa mea, & veni: columba mea in foraminibus petrae, & in caverna maceria. Quorum tam avida hæc Sponsi invitatio? Aponius exprimit: Advocat, ut ve-

niat ad eum, pro ejus nomine moriendo, qui pro ea moriendo mortis destruxit imperium. Quid verò est, quod Ecclesiam ad martyrium invitans, columbam appellat? Sanè, columba, Hebraicè sonat mæror, tristitia, afflictio. Ad martyrii ergo mærorum, tristitiam, afflictionem, invitatur Ecclesia, propere columba nominatur. Nec non qua martyrium subeundo, mirè facundatur, & multiplicatur Martyrum numerositate incredibili. Quid enim: rogo, columba est facundus? Ingens quidem est ejus multiplicatio. Arist. lib. 6. Hist. anima, cap. 4. Parvum autem tum de cies, tum undecies singulis annis; quæ verò in Ægypto sunt etiam duodecies. Similiter Plinius lib. 30. cap. 53. & Älianu lib. 1. Var. cap. 15. Invitatur ergo Ecclesia, ut martyrium pro Sponte perforat, & sic afflita offendat admirandam ejus tacunditatem, & Martyrum numerositatem: non enim moriendo extinguetur, imo copiosius facundabitur, & multiplicabitur. Cæterum expende, unde Ecclesiæ robur ad subeundum martyrium, unde illi facunditas tanta, tamque immensa Martyrum proles: In foraminibus petrae, & in caverna maceria. Communis existimatio est, hanc petram esse Christum crucifixum, ejus verò foramina acceptas in corpore plagas, & hiantia vulnera: quæ eò spectant ut Ecclesia rigente persecuzione, laibula habeat, in quæ se recipiat, nidificet, concipiatur, pariat, incubet, & educet numerosam Martyrum sobolem, quæ patrem agnoscat Christum crucifixum, cuius vitali sanguine fogetur, atque animatur. Accipe Bernardi verba Ser. 61. in Cantica: Foramina petrae vulnera Christi: recte omnino, nam petra Christus. In his passus invenit sibi domum, & turridum, ubi reponat pullos suos: in his se columbat. Ecce unde Martyres fiant, & multiplicentur: ecce unde Ecclesia facunditas, & proles numerosa; nempe à Christo crucifixo.

Arist. 1138 Christus agnus mansuetus innumeros agni mandandi sequuntur.

Numerositate. Cap. III.

327

pamus lignum cum fructu ejus: id est, perdamus arborē cum fructu; quod statim expōnit addens juxta S. Hieronymi & aliorum translationem; & eradiciemus eum de terra viventum. Cum Christum crucis arborē affixerunt (id enim est mittamus lignum in panem ejus), Crucem videcet in corpus Salvatoris, qui de se ait, ego sum panis, qui de celo descendit) cùm illum in Cruce interficerunt, putarunt ipsi, & crucis, & crucifixi agni fructus perditos iri, nec futuros, qui mactatum agnum sequerentur, ut ducorem: sic agnum mansuetum cum numero grege suo de medio tolli arbitrabantur.

1139 Cæterum nihil agno nostro, & Ecclesiæ ipsa Crucis morte felicius cadere potuit; ad irritum interim cæsa Judæorum ipse: nam qua morte illum omnino de viventum numero sublatum esse voluerunt, delerique ipsius memoriam; eadem prorsus numerosæ gregis ductor, innumerabilium nempe Martyrum Dux, constitutus est; qui suo agno in crucis ara immolato absolutissime configurantur per passionem, & mortem, præferentes ipsius agni nomen in frontibus suis scriptum, quod hostes delere conabantur. Ex quo namque (verba sunt S. Chrysologii Serm. 40. loquentis de Christo Crucis martyrium subeunte) posuit ipse animam suam pro oibis suis, oves ejus gentilium velut prædonum diripiuntur incursum: mactanda in carcerebus velut latronum clauduntur antris, à persecutoribus quasi savientibus lupis sine cessatione lanianur. Hoc Apostolorum p̄emptus probat chorus, hoc Martyrum tota orbe diffusus clamat sanguis. Vix impetrerat Joannes Agnum stantem tanquam occisum Apoc. 5. 6. Græce, quasi immolatum, sacrificatum, mactatum, sanguine videlicet effuso. Vix agnum hunc, (qui Christum in Crucis ara p̄emptum repræsentabat) supra montem Sion prospectaverat; cùm ecce illi adeò videt leñissimum ac numero summum exercitum, nempe centum quadraginta quatuor milia fortissimorum militum, qui nomen Agni, & Patris ejus in frontibus scriptum gerebant, c. 14. 1. Et vidi, & ecce Agnus stebat supra montem Sion, & cum eo centum quadraginta quatuor millia habentes nomen ejus, & nomen Patris ejus scriptum in frontibus suis. Noster Alcasar arbitratur ex Apriano, Ticonio, & Andrea, hos centum quadraginta quatuor millia esse illos eosdem, qui c. 7. 9. dicuntur turba innumerabilis. Lyranus turbam magnam nominari putat Martyres, qui sub Diocletiano martyrii palam reportarunt: Joachimus Abbas, de omnium ætatum Martyribus propè infinitis, verba capit: & sic censem communiter alii Ecclesiæ Patres. Unum audi Cyprianum lib. de exhortat. martyrii: Numerari non possunt Martyres Christiani, testante Apocalypsi, & dicente: Post hæc vidi turbam magnam, quam dinumerare nemo poterat &c. Quod si tantus ostenditur Christianorum Martyrum populus, nemo difficile vel ardium putet esse Martyrem fieri, quando videat Martyrum populum non posse numerari. En tibi qua ratione agnum Jesum ad crucis martyrium præuentem secuti fuerint innumeris filiorum examina, ingens admodum agnorum numerus, immensa videlicet Martyrum summa. Christus enim cùm se velut

P. Ildeph. de Flores de Agone Martyr.

agnum mansuetissimum in sacrificium obtulit, & pro mundi salute mortem obivit, quis reliquit exemplum, nec non spiritum cælestem, atque virtutem contulit, ut ipsius & vestigium sedentes, & crucem capeentes, imitarentur in morte, pro mundi salute, & incolumente, subeunda. Quam ob rem energia plenum est, quod validissimi, ac numerosi hujus exercitus dux sub agni imaginæ atque figura conspicuus appareat; ut hac ratione constet, qui suis prædixerat, Lucae 10. 3. Ita, ecce ego mitto vos sicut agnos inter lupos, eundem ut ducorem agnum ipsi antecedunt.

Luc. 10. 3.

Sine Martyribus solus Christus erat, & se innumeris comitatus Angelis.

Psa. 140.

s. August.

Mat. 26. 53.

S. August.

Ecc. 2.

agnum donec transeam, Hebraicè, Graecè, & Chaldaicè pro, singulariter, est solus, solitarius: id est, incomitus, abique locis, singularis, & quasi præsidio defititus. Quinam verò illi transitus, qui numerosam Christo clientelam, & magnificum pariet comitatum? Egregie exprimit S. Augustinus ibi: Hæc vox ex persona capitit: Singularis sum ego, donec transeam. Quid est singularis? In passione tu solus pateris ab iniunctis. Singularis ego sum donec transeam. Quid est ergo, donec transeam, nisi de hoc mundo ad Patrem? Itane Christus Dominus ante Crucis martyrum singularis, solus, solitarius, omni carens satelli: io, & comitatus? Nonne millia millium Angelorum illi adstabant, uti satellites, & ministrandes? Nonne ipse suæ passioni propinquus dixerat Simonis Matt. 26. An putas, quia non possum rogare Patrem meum, & exhibebit mihi modo plus quam duodecim legiones Angelorum? Quia igitur ratione, qui tam numerosa Angelorum clientela erat comitatus, solitarius se atque agminibus destitutum dicit? Existimaverim, singularem, solum, solitarium, & incomitatum le profiteri Christum, ante mortem suam, quia tunc sine Martyribus erat, qui Dominice passionis opus subsecuturi erant uti Crucis, & crucifixi filii, & satellites. Horum multitudo ita est magna, & illustris, ut si cum Angelorum numero componatur, hic penè nullus computandus sit; & solitudo magis, quam frequenter dicenda. Ea propter subtexit Augustinus: Donec S. Augustinus, ego transam, singularis sum: cùm transiero, multiplicabor: multi me imitabuntur, multi patienter pro nomine meo.

C A P. V.

A Christo sub Eucharisticis speciebus delitescente, tot in Ecclesia Martyres.

1140 P Retium opera est, ut quidpiam hic attingamus de augusto Eucharistiae Sacramento, triumphali Ecclesiæ sacrificio; & perenni, sacroque convivio; in quo acerbissimum Crucis Martyrium, quod semel Christus Martyrum dux pro mundi salute libentissime subiit, in cruento celebratur modo. Atqui inter alios hujus divinissimi epuli fructus, eosque magnos, & suspiciens,

Ecc. 2. dos,

328 Lib. IV. P. I. De Martyrum

Eucharistia
ad marty-
rium in-
flammat, &
armat.

dos, ille in primis eximius, quod ad eximum martyrii opus vehementer inflamat, & Ecclesiae fideles reddit fortis, & generosus, atque invicta constantia praeditos, ut Tyrannorum omnium crudelitatem pro nibilo pendant, furiosos impetus gloria contentio superent, divinitus coercent, è triumphali manu refutent, sanguinem fundendo, & mortem pro Christiana fide perferendo. Est enim hoc Sacramentum infiniti roboris ad obstantia omnia, & Deo inimica superanda: infiniti amoris ad naturam omnem alliciendam, & ad sui amorem provocandam; infinitae potestatis ut eo vitali poculo effusi olim in mediis doloribus crux, christiani resecti vitam ipsi atque sanguinem profundant proprium, multiplicenturque in immensum Martyres Ecclesia. Hinc ingens illa fidelium summa ad martyrium properantium in furiosissimum Tyrannorum tempestate, qua tenera adhuc ventilata fuit Ecclesia; quotidiè enim ad sacram Synaxim accedebant, & vinum illud sumentes de tortuari crucis expessum (ut loquitur Fulbertus Carnot. Epif. 1.) fortissime in gradu suo hærebant usque ad vitæ dispendium. De quo in actis Apostolorum. Ad eos verò, qui carcere erant detenti propter Christum, secretò portabatur Eucharistia, ut animosiores redderent ad martyrii certamina. Nos autem rem totam elucidemus ex Scriptura sacra, & Patribus.

1141 Atque in primis, ex Rege pacifico Cant. 1. 1. ubi Ecclesia Christiana delibratur ardenter exoptans Christo ipso in Eucharistia Sacramento, cuius gaudaverat delicias, & robur, magis ac magis frui, ut comitatus fidelium numerositate currat ad martyrium insiftens Sponsi crucifixi vestigia.

Eucharistia
Dei oscu-
lum, ar-
mamen-
tum, gla-
dius ab ore.

Can. 1. 1.

Osculetur me osculo oris sui, quia meliora sunt ubera tua vino fragrantia unguentis opem. Oleum effusum nomen tuum: ideo adolescentulæ dilexerunt te. Trahe me: post te curremus in odorem unguentorum tuorum.

Ph. Carp.

Priora verba de almâ Eucharistiâ sunt cadius ab ore.

pienda, quæ est mysticum Christi osculum. Hebraicè pro, osculetur, est nasci, quod significat (ut suprà diximus nu. 848.) percussare, apprehendere, armare; & cum pungo in sinistro cornu, & in Hifil est succendere, & ascensum ignis superiora allambentis specialiter significat. Tuccius in notis super Cantica, notatione 1. osculabitur, putat illud verbum Hebraicum significare potare, sive potum dare, quod in osculo potio insit. Unde vertas; apprehendat, percussat, armet me, ascendat ignem in me; potet me osculis oris sui. Quid pro Eucharistia Sacramento Ecclesiam in suis Martyribus osculante, amplexante, apprehendente, armante, succendente, & potante opportunius? Hoc enim uno suscepimus divinissimo cibo, & potu apprehenduntur, armantur, & inflammantur ad martyrii percussionses, & mortem, quæ per osculum sit, & pretiosa in conspectu domini appareat. Hinc S. Ambro. lib. 5. de Sacramentis cap. 2. Quid est altare, nisi forma corporis Christi? Vedit Sacramenta mirabilia, & ait: osculetur me osculis oris sui. Quare? quia meliora sunt Sacramenta tua super vinum. Consonant Aponius, & Theodoretus. Vertas ex Hebreo; armet me osculis oris sui. Ast quæ arma ostendit D.

Asterius Episco. in illa verba, dum illud Apoc. 1. Et de ore ejus procedebat gladius 8. Aster. utraque parte acutus, ita argute explicat: Quod os habet sponsus, o sponsa, ut osculetur te, nisi illud quod vidit Joannes, emitens gladium ex utraque parte acutum. Verè Eucharistia subcinericus panis Judi. 7. 13. verè gladius Gedeonis, quo armantur Martyres ad pugnam, ad triumphos.

1142 Pro uberibus, ut vides, posuit Ambrosius *Sacramenta*, corporis nempè, & sanguinis Christi. Quæ est etiam trium Partium apud Theodor. explicatio: Subtextis sponsa; *Oleum effusum nomen tuum*. Hebraicè est ric, id est attenuatum, exhaustum, evacuatum, exinanitum. Nomen Christi, id est, Christum ipsum appellat oleum evacuatum, exinanitum; qui exinanivit seme ipsum in Cruce, & exinanitus est in altaris Sacramento: de quo verba capit Dionys. Alexandri. in sua ad Paulum Samos. Epif. Hæc est Dei ad Dionys. nos exinanitio, ut admittamus ad capiendum Alex. eum: hoc enim tremendum Sacramentum dicit Apostolus, cum ait, quod seme ipsum exinanivit. Quam interpretationem latè evincit nostri Turrianus tract. 1. de Eucharist. cap. 11.

S. Bernardus Ser. 10. in Cantica, oleum, effusum, explicat, oleum effusum in ubera: quasi Christi persona effusa sit, evacuata, & exanitita in ubera illa admiranda Eucharistici Sacramenti. Poët etiam reddi illa eadem vox Hebrea, oleum armatum, vel armaturæ, accinctum, vel accinctus, ant oleum bellum seu expeditionis nomen tuum. Ut ostendat, eo spectare hoc divinissimum Sacramentum, ut fideles veluti in procinctu sint, expediti, & armati ad martyrii certamina. Properea subdit: ideo adolescentulæ dilexerunt te. Quasi dicat, hoc Sacramentum jam degustatum in sui amorem provocabit Martyrum multitudinem, & armabit ad bellum: adolescentulæ quippe hic appellantur Martyres, juxta Philonius Carpa. mentem: Anima SS. Martyrum possunt intelligi.

1143 Apponit explicatiū: Trahe me: post te curremus, &c. Hebraicè est masach, quod significat prorahere, prolongare, extendere, & videtur propriè dici (ut notat Pagninus) de illo, qui trahit, seu projicit semen; solent enim agricultæ veluti manu trahere, & tractim projicere semen. Viderit quidem Ecclesia nimiopere cupere sui protractiōnem, prolongationem, extensionem, & multiplicationem ad instar semenis orbe universo: quod non aliter faciendum putat nisi suscipiendo pretiosum Eucharistia granum, quod vim habet multiplicandi Martyres. Unde utrumque anxiè experit, & cælestis mensæ communione frui, & ad martyrium trahi: Trahimur (ait Berna. Ser. 21. in Cant.) cùm tribulationibus exercemur. Me, inquit, o sponse corripe; me exerce, me tenta, me trahe post te; quoniam ego in flagella parata sum, & potens ad sustinendum. Et quid aliud potius, & antiquius Ecclesia exoptare poterat cælesti illo pane roborata, quam sanguinem, & vitam profundere pro dilecto? Subtextis proinde: post te curremus. Dedi lib. 1. c. 4. singulares horum verborum translationes; post te conteremus, confringemus, corpora vielicet nostra: contendemus, pugnabimus, certabimus, pro te ac religione tua, te exemplo tuo præente, tormenta dira quæque perf-

remus.

Ph. Carp.

Pl. 109. 3.

S. Berna.

S. Hieron.

P. Ild. de Flores de Agone Martyr.

Fulber.
Carnot.

Tuccius.

In Eucha-
ristia Christi
exinanitus.

S. Bern.

Eucha-
ristia
oleum ar-
matura.

Pugnant
Martyres &
multiplici-
cantur tra-
di ad mar-
tyrium per
Eucha-
ristiam.

Copiosus
Martyrum
exercitus ul-
triò ad mar-
tyrium pro-
perantur
post Chri-
stum.

S. Hieron.

Numerositate. Cap. V. 329

Ps. 67. 10. Pluviam voluntariam: & sensum esse; si opus fuerit ut bellum geras populus tuus veniet ad te in die sicut pluvia. Hispanè pro significanda immensa multitudine dicimus, comollovidos, como aqua.

1145 Vides, Sermonem hic esse de iis, qui sponte ducem suum, & antesignanum sequuntur ad bellum magna voluntate, & propensione; se ipsos spontaneas, & liberales oblationes offerentes? Ecquid aliud haec ostendunt nisi copiosissimum Martyrum exercitum ultrò ad martyrium properantum, & Christum crucifixum ducem suum sequentium, in die concrationis, & bellum, id est, martyrii? Has certè numerosas Martyrum copias, liberales, & spontaneas oblationes ostentant Christus sicut pluviam, post primam Crucis victoriam (de quo torus Psalmus loquitur) uti rem valde illi gloriosam. Sed rogo, unde, tam ingens fortissimum militum copia, ad instar pluviae? Hoc planè illa verba ostendunt subtexta à Régio Vate continenter: In splendoribus Sancto- Ps. 109. 33 rum; neutris generis (ut monet Genebrarus) id est rerum sanctarum Hebraeorum ali vertunt; in splendoribus sanctis, seu sanctitatis. Chaldaeus, adjuvabis eos splendoribus sancti. Pro, splendoribus, ponitur vox Hebraea Hadar, id est decor, pulchritudo, magnificencia, dignitas, gloria. Unde verti solet; In pulchritudinibus, in decoribus, in magnificetiis, in dignitatibus, seu gloriis sanctis, vel sanctitatis, aut sanctuarii, ut est apud Vatabus. Putaverim, sermonem esse præcipuum de Eucharistia Sacramento.

1146 Nam à voce Hadar posita pro splendoribus, deducuntur voces latine ador, & adorea, ut ex nonnullis refert Matthias Martinus in suo Lexico. Est autem, ador, autore Festo, farris genus, edor quondam appellatum ab edendo, vel quod aduratur, ut fiat tostum, unde in sacrificio mola salsa efficitur. Scalige, ad Festum sic de adorea: Adorea Scalige, pro laude dici cæpta est, postquam præmium miliebus frumentum erat, parta vitoria, qui gloriosum putabant esse, qui farris copia abundaret. Itaque adorea dicebatur placentula ex farre omnium frugum pretiosissimo, & antiquissimo (ut loquitur Halicarn. lib. 2.) ab hoc in omni sacrificio, in quo vicinia crematur igne, initium faciunt. Læge Plini. lib. 18. cap. 2. 3. & 7. Varr. lib. 1. de re rustica cap. 9. Juxta haec licuit nonnullis Hebraicæ linguae peritis, Davidis verba sic efferre: in adores, seu placentis sanctitatis, vel sanctis, aut sanctissimis, sive etiam sanctuarii. S. Hiero. verit, in montibus sanctis; nam pro Hadre S. Hieron. legit Harere cum duplice res, id est, montes. Fortè alludit ad illud Ps. 71. 16. Erit firmamentum in terra in summis montium. Hebrei & Chaldaei (quos accuratè referit nosler Pineda lib. 6. de rebus Salo. cap. 20.) vertunt unâ omnes: Et erit placentula frumenti in summis montium. R. Hisa apud Raymundum & Triumphum in lib. Sarasim, legunt: Fupura est terra Israel, ut producat placentas, & ornatum purpureum. Cernis, unde ingens purpureorum Martyrum multitudo, quam prædixerat David? Certè ab almo Eucharistia Sacramento, adores, seu placenta divinissima, ex farre omnium frugum pretiosissimo, & antiquissimo, quo Christi milites roborati strenue, Christo crucifixo Duce, pugnarunt

Halicarn.

placentis
sanctitatis

R. Hisa.

Martyres
roborti, &
multiplicati
ab Eucha-
riste pene.

III

E e 3